

Kontorsjobbets motpol

En kvalitativ studie av vad som får
civilingenjörer att söka sig till Försvarsmakten

Peter Bäckström

Peter Bäckström

Kontorsjobbets motpol

En kvalitativ studie av vad som får civilingenjörer att söka sig till
Försvarmakten

Titel	Kontorsjobbets motpol: En kvalitativ studie av vad som får civilingenjörer att söka sig till Försvarsmakten
Title	The Opposite of the Office: A Qualitative Study of What Makes Civilian Engineers Seek Military Work in the Swedish Armed Forces
Rapportnr/Report no	FOI-R--5680--SE
Månad/Month	April
Utgivningsår/Year	2025
Antal sidor/Pages	41
ISSN	1650-1942
Uppdragsgivare/Client	Försvarsmakten
Forskningsområde	Försvarsekonomi
FoT-område	Militära professionen
Projektnr/Project no	E12540
Godkänd av/Approved by	Daniel Faria
Ansvarig avdelning	Försvarsanalys

Bild/Cover: Joel Thungren, Försvarsmakten

Detta verk är skyddat enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, vilket bl.a. innebär att citering är tillåten i enlighet med vad som anges i 22 § i nämnd lag. För att använda verket på ett sätt som inte medges direkt av svensk lag krävs särskild överenskommelse.

This work is protected by the Swedish Act on Copyright in Literary and Artistic Works (1960:729). Citation is permitted in accordance with article 22 in said act. Any form of use that goes beyond what is permitted by Swedish copyright law, requires the written permission of FOI.

Sammanfattning

Syftet med denna studie var att bidra till en djupare förståelse av varför civilingenjörer väljer att utbilda sig till officerare och arbeta inom försvaret som försvarsingenjörer. Studien bygger på nio semi-strukturerade intervjuer, där nyanställda försvarsingenjörer fått dela sina egna berättelser om hur det gick till när de valde att söka sig till Försvarsmakten.

Studien visar att den militära tekniken utgjorde en viktig anledning till att intervju-personerna ville arbeta inom försvaret – att vara försvarsingenjör ger en möjlighet att få arbeta med tekniskt intressanta materielsystem, och samtidigt befinna sig nära teknikens tillämpning. Samtidigt pekar studien på att en vilja till omväxling och variation i arbetssituationen, likväl som en önskan om ett arbete som kändes meningsfullt, utgjorde minst lika viktiga anledningar för dem att söka sig till Försvarsmakten.

De nyanställda försvarsingenjörerna har höga förhoppningar om att Försvarsmakten ska kunna erbjuda dem en karriär och ett sammanhang som gör att de kan utvecklas och utmanas, både som ingenjörer och samhällsmedborgare, i en dynamisk och omväxlande miljö – som i mångt och mycket uppfattas vara kontorsjobbets motpol. Hur försvarsingenjörernas förväntningar står sig i mötet med verkligheten inom Försvarsmakten är därför en fråga som både Försvarsmakten och framtida forskning bör lägga stor vikt vid att följa upp.

Nyckelord: Försvarsingenjör; särskild officersutbildning; militär motivation; militär profession

Summary

The purpose of this study was to contribute to a deeper understanding of why engineers choose to train as military officers and work within the Swedish Armed Forces as military engineers. The study is based on nine semi-structured interviews with newly hired military engineers.

The study shows that military technology was an important reason why the engineers wanted to work in the military – being a military engineer provides an opportunity to work with technically interesting systems while being close to the military application. At the same time, the study highlights that a desire for change and variation in the work situation, as well as a wish for meaningful work, were equally important reasons for them to work in the military.

The newly hired military engineers are optimistic that the Armed Forces will offer them a career and a context that allows them to develop and be challenged, both as engineers and citizens, in a dynamic and varied environment – which is often perceived as the opposite of office work. How their expectations hold up in reality within the Armed Forces is therefore a question that both the Armed Forces and future research should prioritize.

Keywords: Military engineer; officer training; military motivation; military profession

Innehållsförteckning

1	Inledning	7
2	Vad är en försvarsingenjör?	9
3	Tidigare studier om militär motivation	10
4	Metod.....	13
4.1	Genomförande.....	13
4.1.1	Urval.....	13
4.1.2	Intervjuer	13
4.1.3	Analys av insamlat material	14
4.1.4	Styrkor och svagheter	15
4.2	Etiska överväganden	16
5	Resultat.....	18
5.1	Källor till motivation.....	18
5.1.1	Teknikens dragningskraft.....	19
5.1.2	Ett meningsfullt jobb	20
5.1.3	En dynamisk arbetsmiljö.....	21
5.2	Förutsättningar för karriärbyte	23
5.2.1	Upptäcka möjligheten	24
5.2.2	Försvarsmaktens erbjudande	25
5.2.3	Livspusslet	27
5.3	Källor till osäkerhet	27
5.3.1	Att inte veta vad man tackar ja till	28
5.3.2	Att välja bort en välbetald civil karriär	29
6	Diskussion och slutsats.....	31
6.1	Betydelse för Försvarsmakten.....	32
6.2	Slutsats	34
7	Referenser	35
	Bilaga 1: Forskningsinformation	37
	Bilaga 2: Intervjuguide.....	39

1 Inledning

En försvarsingenjör är en militär officer som även har en civilingenjörsexamen. Försvarsingenjörer har en central roll som förvaltare av tekniskt kunnande inom den militära organisationen. Försvarsmakten står dock inför betydande pensionsavgångar för denna personalkategori; över hälften av de försvarsingenjörer som år 2021 var anställda inom Försvarsmakten kommer att uppnå pensionsålder under 2020-talet (Johansson, 2021). Samtidigt innebär framväxten av nya teknikområden och en allt högre komplexitet i de militära systemen att behovet av teknisk kompetens inom försvaret kommer att öka (se Johansson, 2021; Lougui, 2024).

Rekryteringen av civilingenjörer till militära befattningar är en av de mest kritiska personal- och kompetensutmaningarna som Försvarsmakten står inför (Johansson, 2021). För att möta det ökade behovet av försvarsingenjörer måste Försvarsmakten attrahera och vidareutbilda ett betydande antal färdigutbildade civilingenjörer – en yrkesgrupp som redan är starkt efterfrågad på den civila arbetsmarknaden (Statistiska centralbyrån, 2023). För att hantera denna utmaning krävs mer kunskap om vad som motiverar civilingenjörer att söka sig till den militära professionen.

Syftet med denna studie är att bidra till en djupare förståelse av varför civilingenjörer väljer att utbilda sig till officerare och arbeta inom försvaret som försvarsingenjörer. Vad motiverar en civilingenjör att söka sig till Försvarsmakten? Hur tänker och resonerar försvarsingenjörer kring sina karriärval? För att svara på frågeställningarna genomfördes nio semi-strukturerade intervjuer med civilingenjörer som under perioden 2021 till 2024 anställts som försvarsingenjörer inom Försvarsmakten. I intervjuerna har dessa nyblivna försvarsingenjörer fått berätta om hur det gick till när de sökte sig till Försvarsmakten, vad de tycker är viktigt i arbetslivet, och hur de ser på sina framtida karriärer inom försvaret. Intervjumaterialet analyserades genom tematisk analys, det vill säga det kodades och analyserades utifrån framträdande mönster och teman (Braun & Clarke, 2006).

Studien bidrar till den samhällsvetenskapliga litteratur som undersöker varför människor väljer att arbeta inom militära organisationer. Tidigare svenska studier som undersökt motivation för militärt arbete har framförallt fokuserat på motivationsfaktorer hos anställda soldater, eller soldater på utlandstjänst (Gillberg m.fl., 2021; Hedlund, 2011; Österberg m.fl., 2020). Det finns dock inte några publicerade vetenskapliga undersökningar som i en svensk kontext fokuserar på traditionellt civila professioner, som exempelvis civilingenjörer. Vi vet därför väldigt lite om vad som motiverar civila yrkesmänniskor att välja bort en, i många fall ekonomiskt fördelaktig, civil karriär och istället ta en militär anställning inom

Försvarmakten. Denna kunskapslucka utgör således utgångspunkten för denna studie.¹

Studien bidrar också till att beslutsfattare inom försvaret får en större förståelse för de utmaningar som Försvarmakten står inför när det kommer till att attrahera och rekrytera framtidens försvarsingenjörer. Studien kan även få betydelse för hur den militära organisationen väljer att förvalta och karriärutveckla medarbetare med teknisk kompetens.

Nästa avsnitt av rapporten innehåller en översiktlig beskrivning av försvarsingenjörernas yrkesroll i försvaret. Därefter följer i avsnitt 3 en kort genomgång av tidigare litteratur som undersöker motivation för militärt arbete. Avsnitt 4 redogör för studiens genomförande och etiska överväganden, medan avsnitt 5 presenterar resultatet från den tematiska analysen av det insamlade intervju-materialet. Rapporten avslutas med en sammanfattande diskussion och slutsats.

¹ Det finns dock en rad opinionsundersökningar som pekar på att Försvarmakten uppfattas som en attraktiv arbetsgivare bland ingenjörstudenter. Försvarmakten har exempelvis återkommande legat högt på de rangordningar av arbetsgivare som undersökningsföretaget Universum sammanställer utifrån studentenkäter; år 2023 var Försvarmakten den statliga myndighet som placerade sig högst bland civilingenjörstudenter. I en undersökning från år 2021, genomförd av bemanningsföretaget Academic Work och riktad till studenter och akademiker i början av karriären, återfinns Försvarmakten bland de 100 mest attraktiva arbetsgivarna.

2 Vad är en försvarsingenjör?

En försvarsingenjör är en officer som även har en civilingenjörsexamen (och ska inte blandas ihop med officer som tjänstgör vid ingenjörstrupperna). Yrkesrollen är framförallt inriktad mot förvaltningen av Försvarsmaktens tekniska system, men kan även vara inriktad mot studier och forskningsuppgifter. De ansvarar dels för underhåll, förvaltning och utveckling av Försvarsmaktens system, men har också en bredare uppgift att skapa en helhet mellan teknik, taktik och säkerhet. Försvarsingenjörer kan på så vis sägas utgöra länken mellan det militära och det tekniska.²

Karriären som försvarsingenjör inleds ofta med att individen arbetar vid något av Försvarsmaktens förband för att lära sig hur de militära materielsystemen används och underhålls. Med tiden får individen allt större ansvar för olika materielpjekt och utvecklar sin kompetens mot högre militära grader. Senare i karriären kan individens arbetsplats vara i någon av de militära staberna, vid Högkvarteret, eller på Försvarets materielverk, FMV.

Försvarsmaktens rekrytering av försvarsingenjörer är i dagsläget främst riktad mot personer som redan avlagt civilingenjörsexamen. En sökande ska, utöver en civilingenjörsexamen, uppfylla samma krav som Försvarsmakten ställer på den som påbörjar officersprogrammet. Kraven omfattar bland annat svenskt medborgarskap, godkänd säkerhetsprövning, och godkänt resultat på ett antal fysiska och psykiska tester vid Plikt- och prövningsverket. Den sökande behöver dock inte ha någon tidigare militär utbildning för att vara behörig.

Om den som antas som försvarsingenjör saknar officersutbildning inleds anställningen i Försvarsmakten med en särskild officersutbildning (SOFU). Utbildningen är två terminer lång och genomförs i huvudsak på Militärhögskolan Karlberg i Stockholm. Den som helt saknar militär grundutbildning genomför dessutom, innan den särskilda officersutbildningen börjar, en tre till sex månader lång militär grundkurs. Försvarsingenjörerna är anställda och har lön under hela utbildningsperioden.

² Beskrivningen i detta avsnitt är i huvudsak baserad på information från Försvarsmaktens hemsida och information som lämnats av företrädare för Försvarsmaktens tekniska skola.

3 Tidigare studier om militär motivation

Det militära yrket och den militära organisationen utgör en mycket specifik kontext ur ett arbetslivsperspektiv (Bergman, 2022). Militärens uppdrag är väpnad strid och förvaltningen av statens våldsmonopol – kärnan i den militära professionen är därmed också tätt knuten till det ansvar som militärens våldsanvändning för med sig (Ledberg, 2019). Det militära uppdraget och den militära organisationen ställer förhållandevis extrema krav på lydnad och disciplin. Bergman (2022, s. 58) menar till exempel att ”en persons steg från det civila livet in i en militär organisation är en av de största omställningar som går att uppleva”. Att arbeta inom en militär organisation ställer således andra krav och innebär stora skillnader, jämfört med arbetet hos de flesta civila arbetsgivare.

En central fråga som länge intresserat både forskare och militära rekryterare är därför vad som motiverar människor att söka sig till den militära kontexten. Ett klassiskt och ofta citerat teoretiskt perspektiv för att förstå militär motivation utgörs av den amerikanska sociologen Charles Moskos (1977, 1986) uppdelning i *institutionella* och *yrkesmässiga* motivationsinriktningar.

Institutionella motiv för att söka sig till militären omfattar personliga, eller inre, drivkrafter. Det kan exempelvis handla om plikt och ära, en vilja att få tjäna sitt land, eller en lojalitet mot det militära uppdraget som sådant. Moskos institutionella motivationsorientering handlar om att

[D]et militära yrket, till skillnad från andra yrken, [har] utvecklat en unik självbild som speglar soldatlivet som livsstil snarare än arbete. Soldaten ser sitt yrke som en form av konst, vetenskap, eller kall – en självbild som backas upp av den militära organisationen och som understryker äran att få tjäna i det militära. (Kernic & Tawaefi, 2010, s. 12)

Den militära professionens attraktionskraft blir, utifrån en institutionell motivationsinriktning, därmed också tätt förknippad med traditionella föreställningar om militära dygder och en militär etik (Ledberg, 2019).

Yrkesmässiga motiv för att söka sig till den militära organisationen handlar om att betrakta det militära arbetet utifrån de ekonomiska och materiella för- och nackdelar som anställningen innebär. Med utgångspunkt i Moskos yrkesmässiga motivationsinriktning är ett militärt arbete ett av många alternativ på arbetsmarknaden. Attraktionskraften i yrket påverkas därmed också av yttre drivkrafter som lön och förmåner, arbetstider och karriärmöjligheter (Moskos, 1977; Österberg m.fl., 2020).

För individer som är institutionellt motiverade är ett militärt arbete *ett kall*, medan det för de med yrkesmässig motivationsorientering är *ett jobb*. Moskos menade samtidigt att individer sällan *enbart* är institutionellt eller yrkesmässigt

motiverade; de två motivationsorienteringarna ska snarare ses som ideala tankefigurer (Taylor m.fl., 2015). Den relativa tyngdpunkten mellan Moskos bägge ytterligheter kan också förändras över tid. När Moskos presenterade sitt teoretiska ramverk på 1970-talet hade den amerikanska försvarsmakten precis lämnat värnplikten och påbörjat en övergång till ett professionellt yrkesförsvar. Moskos menade att detta innebar en övergång från institutionella till yrkesmässiga värden för de soldater som tjänstgjorde i amerikanska militären (Moskos, 1977; Segal m.fl., 1979).

Genom åren har en rad empiriska studier använt i Moskos teoretiska ramverk för att studera motivation för militärt arbete. Redan på 1980-talet noterade flera studier att amerikanska soldater, typiskt sett, inte gick att fördela till Moskos arketyper. Snarare tenderade många soldater att uppvisa *både* institutionella och yrkesmässiga motivationsinriktningar; att en soldat bryr sig om löner, förmåner och arbetsvillkor behövde alltså inte betyda att soldaten såg på sitt arbete som ”vilket jobb som helst”. För att förstå sina resultat började amerikanska forskare istället använda begreppet *pragmatic professionals* för att beskriva motivationen bland de soldater som tjänstgjorde i det då (relativt unga) amerikanska yrkesförsvaret (Segal, 1986; Stahl m.fl., 1980).

Battistelli (1997) pekade på att vissa attityder till militär tjänstgöring varken gick att hänföra till institutionella (paleomoderna) eller yrkesmässiga (moderna) motivationsinriktningar. Istället kallade han denna tredje motivationsinriktning för *postmodern*, och menade att den omfattade attityder som var både icke-materiella och självcentrerade. Utifrån detta perspektiv kan militär tjänstgöring förstås som ett sätt för soldaten att få en meningsfull personlig erfarenhet och att få uppleva ett äventyr. Battistelli hävdade också att soldaternas motivationsinriktning sannolikt har stor betydelse för hur de upplever olika sorters militärt arbete; soldater med en postmodern motivationsorientering har, enligt Battistelli, visserligen hög arbetstillfredsställelse i krävande (fredsbevarande) insatser utomlands, men är antagligen inte särskilt intresserade av mer rutinmässigt militärt arbete på hemmaplan.

Tidigare nordiska studier som undersökt militär motivation har främst fokuserat på motivationen bland soldater, snarare än bland officerare. I en intervjustudie undersökte Hedlund (2011) motivationsfaktorer för utlandstjänst hos en grupp svenska soldater som tjänstgjorde i Liberia och Kosovo i början på 2000-talet. Resultatet pekade på att de svenska soldaterna var starkt motiverade av möjligheten att uppleva ett stort äventyr i ett främmande land. Slutsatsen var därför att de svenska soldaternas motivation bäst kunde förstås utifrån Battistellis postmoderna motivationsinriktning.

Liknande resultat återfinns i en enkätstudie av varför danska soldater väljer att åka på utlandsinsats (Lyk-Jensen & Glad, 2018). Författarna fann att de danska soldaterna framförallt uppvisade självcentrerade motivationsinriktningar och att

särskilt yngre soldater, i likhet med soldaterna i Hedlund (2011), såg på utlands-tjänstgöringen som ett utmanande äventyr. Samtidigt visade Lyk-Jensen och Glad (2018) att också institutionella motivationsinriktningar, exempelvis att göra skillnad för människorna i insatsområdet, förekom i materialet, och då särskilt bland de soldater som tjänstgjorde i mer traditionellt fredsbevarande insatser.

Österberg m.fl. (2020) utforskade, i en intervjustudie, motivationsfaktorer bland svenska och norska anställda soldater. Deras resultat pekade på att de svenska soldaternas beslut att ta anställning verkade sakna grund i någon tydligt institutionell drivkraft. Snarare verkar motivationen att jobba som soldat inom det svenska försvaret handla om att ha ett roligt och utmanande jobb. Författarna menade också att både de svenska och norska soldaterna inte i första hand såg på den militära tjänstgöringen utifrån plikt eller lojalitet, utan som ett relativt kort-siktigt engagemang och som en av många karriärmöjligheter. Detta var, enligt författarna, särskilt tydligt för de norska soldaterna.

I en annan intervjustudie med svenska soldater lyfte Gillberg m.fl. (2021) fram liknande resultat. Att göra något annorlunda, meningsfullt och spännande tycktes vara en central drivkraft bland unga människor att ta anställning som soldat i Försvarsmakten. När soldaterna väl befann sig i Försvarsmakten utvecklade de, menade författarna, ganska snabbt ett starkt band till den militära organisationen, det militära uppdraget, och till den militära livsstilen.

Sammanfattningsvis pekar alltså tidigare studier på att människor som söker sig till det svenska försvaret framförallt uttrycker immateriella och självcentrerade motiv. Samtidigt har tidigare studier uteslutande fokuserat på motivationen bland soldater. Studier som fokuserar på motivationen bland traditionellt civila professioner, som exempelvis civilingenjörer, att tjänstgöra militärt i försvaret saknas. Vi vet idag lite om vad som motiverar civila yrkesmänniskor att välja bort en civil karriär och istället ta en militär anställning inom Försvarsmakten. Denna kunskapslucka utgör således utgångspunkten för denna studie.

4 Metod

Syftet med denna studie är att bidra till en djupare förståelse av varför civilingenjörer väljer att utbilda sig till officerare och arbeta inom försvaret som försvarsingenjörer. Vad motiverar en civilingenjör att söka sig till Försvarsmakten? Hur tänker och resonerar försvarsingenjörer kring sina karriärval? För att besvara dessa frågeställningar och möta studiens syfte valdes en kvalitativ studiedesign med intervjuer. I intervjuerna stod intervjupersonens egen berättelse om hur det gick till när han eller hon valde att bli försvarsingenjör i centrum. Syftet med intervjuerna var att utforska intervjupersonens *livsvärld*, på det sätt som den visar sig i intervjupersonens egen berättelse och erfarenhet från vardagslivet (Kvale, 1983; Kvale m.fl., 2014).

I följande avsnitt beskrivs studies upplägg, metod och genomförande, samt etiska aspekter.

4.1 Genomförande

4.1.1 Urval

Nio nyanställda försvarsingenjörer intervjuades under augusti och oktober 2024. Samtliga intervjupersoner hade anställts i Försvarsmakten under perioden 2021 till 2024. Intervjupersonerna innefattar både män och kvinnor, som arbetar inom alla tre försvarsgrenar (Armén, Marinen och Flygvapnet). Den typiske intervjupersonen var i 30-årsåldern, även om både något äldre och yngre individer också finns representerade i datamaterialet. Av hänsyn till intervjupersonernas anonymitet, och med tanke på att antalet nyanställda försvarsingenjörer är relativt litet, presenteras dock i denna rapport ingen detaljerad demografisk information om intervjupersonerna.

Intervjupersonerna kontaktades genom att Försvarsmaktens tekniska skola (FMTS) förmedlade information om studien till försvarsingenjörer som anställts i Försvarsmakten under de senaste åren (se Bilaga 1). Allt som allt tillfrågades 14 individer, av studiens författare, om att delta i studien. Av dessa valde nio att delta i studien.

4.1.2 Intervjuer

Intervjuerna genomfördes över telefon av författaren till denna studie och varade mellan 30 till 60 minuter. Varje intervju inleddes med att intervjupersonen informerades om forskningsprojektet, att han eller hon närsomhelst kunde välja att avbryta utan att motivera varför, och hur det insamlade datamaterialet skulle hanteras och användas (mer om forskningsetiska aspekter nedan).

Varje intervju utgick från en semi-strukturerad intervjuguide med förslag på ämnen och öppna frågeområden att ta upp i intervjun. Intervjuguiden, som återfinns i Bilaga 2, medgav på så vis att intervjuerna kunde utvecklas utifrån vad intervjupersonerna valde att berätta kring, även om följdfrågor ställdes på ett sådant vis att intervjuguidens frågeområden kunde täckas in (Hallin & Helin, 2018).

Intervjuguiden omfattade dels tematiska frågeområden, men framförallt *dynamiska* aspekter av intervjupersonernas erfarenheter och upplevelser. Intervjuguiden formulerade uppmaningar som exempelvis ”Berätta om hur det gick till när du hamnade i försvaret!”, snarare än den direkta frågan ”Varför arbetar du i försvaret?”. För att få mer klarhet i intervjupersonernas berättelser användes också frågor av uppföljande eller prövande karaktär, exempelvis ”Vad tänkte du då?”, ”Vad hände sen?”, och ”Menar du att...?”. De dynamiska frågorna syftade till att få intervjupersonen att ingående beskriva och berätta om sina erfarenheter och överväganden, snarare än att be dem förklara och spekulera om *varför* de tänkte eller handlade på ett visst sätt (Kvale m.fl., 2014, s. 175).

4.1.3 Analys av insamlat material

Alla intervjuer spelades in och transkriberades. Det insamlade materialet analyserades sedan genom tematisk analys. Detta analytiska angreppssätt innebär att strukturera det insamlade materialet utifrån sammanhängande och övergripande teman (Braun & Clarke, 2006; Maguire & Delahunt, 2017; Naeem m.fl., 2023). Målet med tematisk analys är att på ett systematiskt och spårbart sätt kunna identifiera, analysera, och presentera mönster i intervjupersonernas berättelser. Utgångspunkten för tillämpningen av tematisk analys i denna studie är en induktiv, eller empiristyrd, ansats, vilket innebär att teman tas fram ur det insamlade materialet, snarare än att vara definierade på förhand (se Alvinus m.fl., 2023, s. 21–26).

Den tematiska analysen genomfördes i flera steg. Det första steget innebar att skapa en övergripande bild av datamaterialet genom upprepade genomlysningar, transkribering och genomläsningar av materialet. Därefter kodades datamaterialet i mindre meningsbärande enheter, vilket betyder att centrala utsagor i intervjupersonernas berättelser systematiskt tilldelades en språklig etikett (kod) utifrån vad de handlade om. Koder med liknande innehåll grupperades sedan till, mer abstrakta, kategorier och *teman*, alltså övergripande perspektiv som dels är återkommande och genomgående i materialet, men som också fångar något viktigt och meningsfullt i förhållande till studiens övergripande syfte och frågeställningar (Alvinus m.fl., 2023; Braun & Clarke, 2006). För att ge läsaren en möjlighet att värdera rimligheten av resultatet illustreras koder, kategorier och teman alltid i relation till illustrativa citat från intervjuerna. I Tabell 1 återfinns ett exempel på hur intervjupersonernas utsagor i intervjuerna reducerades till koncentrerade utsagor, koder, kategorier, och teman.

Tabell 1. Ett exempel på kodning och kategorisering under temat *Källor till motivation*.

Utsaga	Koncentrerad utsaga	Kod	Kategori	Tema
<i>”Man vill inte sitta med, som jag har gjort tidigare, tio olika projekt samtidigt där man bara gör småsaker, eller fyller i Excel-blad för varje, för då känner man inte riktigt att... det man gör betyder så mycket.”</i>	<i>”Känner inte att det man gör betyder så mycket”</i>	Att det man gör betyder något	Ett meningsfullt jobb	Källor till motivation
<i>”Vem tycker inte att det låter coolt med Jas-plan och attackdykare och ubåtar, liksom? Det är ju verkligen spets teknik, så det är ju en aspekt av det.”</i>	<i>”Coolt med Jas-plan och ubåtar”</i>	Att få arbeta med militär teknik	Teknikens dragningskraft	
<i>”Alltså... jag tycker ju det är väldigt häftigt... att vara i den militära delen av det. Man får ett annat perspektiv än vad man hade på den civila sidan.”</i>	<i>”Häftigt att vara i den militära delen av det”</i>	Att få arbeta nära teknikens tillämpning		

Slutprodukten av en tematisk analys är en hierarkisk och sammanhängande karta bestående av koder, kategorier och teman (Alvinus m.fl., 2023). En viktig aspekt är dock att den tematiska analysen går längre än att bara återge det insamlade materialet, utan även om att beskriva, och utifrån empirin, argumentera på vilket sätt, och varför, ett tema eller en kategori är intressant i relation till forskningsfrågorna och tidigare litteratur (Braun & Clarke, 2006). De kategorier och teman som identifieras kan på så vis användas som utgångspunkt för att forma nya begrepp och nya teorier (Naeem m.fl., 2023). Den deskriptiva presentationen av vad som framkom i intervjuerna, och den argumenterade tolkningen av materialet, presenteras dock i denna rapport åtskilda från varandra.

4.1.4 Styrkor och svagheter

Fördelen med den ansats som använts i denna studie är att intervjupersonernas erfarenheter och överväganden kunnat studeras *på djupet*. Genom en utforskande fenomenologisk ansats har studien förutsättningslöst försökt närma sig och beskriva försvarsingenjörernas egna erfarenheter, upplevelser, och överväganden (Kvale m.fl., 2014). Tillämpningen av Braun och Clarkes (2006) ramverk för tematisk analys gör dessutom att studien på ett spårbart och systematiskt sätt kunnat förhålla sig till den insamlade empirin.

Den kvalitativa ansatsens styrka, är samtidigt dess svaghet. Studien har haft som mål att erhålla rika och trovärdiga beskrivningar av försvarsingenjörernas resor in i Försvarsmakten. Dessa beskrivningar kan förvisso peka på den kvalitativa mångfalden i försvarsingenjörernas överväganden och erfarenheter, men de kan inte användas för att dra kvantitativa slutsatser om vad som motiverar ingenjörer i allmänhet. Detta är dock inte samma sak som att studiens resultat inte är relevant för att förstå hur andra ingenjörer i andra situationer tänker och resonerar om en karriär inom försvaret – men det handlar då om att *överföra* teoretiska begrepp och förklaringar, snarare än att försöka generalisera studiens resultat i en statistisk mening (se Yin, 2015, s. 99–102). Resultatet från denna studie kan på så vis också användas för att få en teoretisk förståelse för vad som motiverar andra professioner inom försvaret, såsom sjuksköterskor och försvarsjurister.

4.2 Etiska överväganden

Etiskt tillstånd för forskningsprojektet har inhämtats från Etikprövningsmyndigheten (Dnr 2024-01081-01). Trots att intervjufrågorna inte fokuserade på känsliga personuppgifter innebar de öppna, semistrukturerade frågorna att det på förhand inte gick att utesluta att samtalen kunde komma att beröra information som har att göra med de känsliga faktorerna. Det kan exempelvis handla om fysiska eller hälsorelaterade aspekter av militär tjänstgöring, eller politiska övertygelser som påverkar en persons ställningstaganden.

Enligt god forskningssed (se Vetenskapsrådet, 2017) finns ett generellt krav på *informerat samtycke* för forskning som involverar människor. Det betyder att deltagare i en studie har rätt att själva bestämma över sin medverkan och att de, som grund för deras ställningstagande, fått utförlig information om forskningen och vad det innebär för dem att delta. Deltagarna informerades om forskningsprojektet vid ett flertal tillfällen. I samband med att intervjupersonerna informerades om studien av FMTS fick de utförlig skriftlig information om forskningsprojektet och vad ett deltagande skulle innebära för dem som respondenter. Den skriftliga informationen återfinns i Bilaga 1 och beskriver projektets syfte och genomförande, vem som är forskningshuvudman, hur det insamlade materialet skulle hanteras och användas, samt att deltagandet var frivilligt. Denna information upprepades muntligt i samband med varje intervju. Intervjupersonerna gavs också möjlighet att ställa frågor innan intervjuerna påbörjades.

Innan intervjuerna påbörjades inhämtades deltagarnas muntliga samtycke till att delta i studien. Samtycket spelades in och transkriberades. Intervjuaren betonade dock att intervjupersonen närhelst den ville, och utan att förklara varför, kunde avbryta sitt deltagande i intervjun.

Ljudupptagningarna från intervjuerna har behandlats konfidentiellt och i enlighet med FOI:s interna riktlinjer. Det innebär bland annat att inspelningarna gjordes på en diktafon som inte var uppkopplad mot internet och att de har förvarats i ett låst

utrymme på ett skyddsobjekt. Efter transkriberingen raderades ljudupptagningarna. I det transkriberade materialet är alla uppgifter anonymiserade genom att samtliga aspekter som kan härledas till enskilda personer har tagits bort. Någon särskild kodnyckel upprättades inte. Av anonymitetsskäl används genomgående manliga pronomen för att referera till intervjupersonerna.

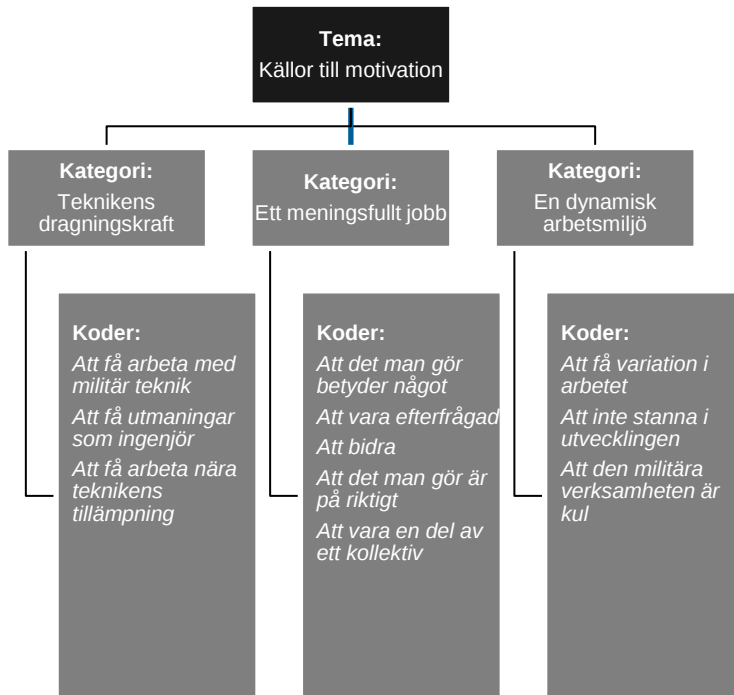
5 Resultat

I följande avsnitt presenteras resultatet från den tematiska analysen av försvarsingenjörernas berättelser. Analysen resulterade i tre huvudsakliga teman: *Källor till motivation*; *Förutsättningar för karriärbyte*; och *Källor till osäkerhet*. Resultatredovisningen i detta avsnitt har organiserats kring dessa tre teman.

Det första temat belyser olika drivkrafter och motiv som ligger bakom försvarsingenjörernas beslut att söka sig till Försvarsmakten. Att vara motiverad är dock endast en del av resan mot att bli försvarsingenjör; möjligheten att kunna byta från en civil till en militär karriär påverkas också av andra omständigheter och faktorer. Det andra temat fokuserar på dessa förutsättningar. Det tredje temat fokuserar på aspekter av försvarsingenjörernas berättelser som på olika sätt bidrog till att skapa osäkerhet eller oro hos deltagarna när de fattade sina beslut om att ta anställning i Försvarsmakten.

5.1 Källor till motivation

En central del av intervjupersonernas berättelser var deras beskrivningar av de drivkrafter och motiv som låg bakom deras beslut att söka sig till Försvarsmakten. Dessa källor till motivation har i sin tur delats upp i tre kategorier: 1) Teknikens dragningskraft, 2) Ett meningsfullt jobb, och 3) En dynamisk arbetsmiljö. Figur 1 nedan ger en översikt över vilka kategorier som ingår i temat och hur de hänger samman på en övergripande nivå. Av figuren framgår också vilka koder som ligger till grund för respektive kategori.

Figur 1. Illustration av temat *Källor till motivation*, tillsammans med sammanfattande kategorier och underliggande koder

5.1.1 Teknikens dragningskraft

Med kategorin *Teknikens dragningskraft* avses den roll som den militära tekniken och materielen spelar för deltagarnas beslut att söka sig till Försvarsmakten. För några av intervjupersonerna upptar den militära tekniken en helt central roll för deras professionella intresse som ingenjörer och därmed även deras beslut att bli försvarsingenjörer. Om man, som vissa intervjupersoner, vill arbeta med teknik som stridsflyg eller undervattensverksamhet är Försvarsmakten en naturlig arbetsgivare:

[J]ag har det här enorma intresset för teknik och tycker att Försvarsmakten är de som sitter på den absolut mest häftiga tekniken. Spjutspetstekniken som finns, liksom. Så på det personliga planet är det [vad] som driver mig till att jobba här. Att man får jobba med den häftigaste tekniken som finns i världen, enligt mig. (Intervjuperson 4)

[H]är såg jag en möjlighet att som ingenjör få komma och jobba med teknik som ligger i... man kan ju säga att Försvarsmakten har ju intressanta system, om man säger. Vem tycker inte att det låter coolt med Jas-plan och attackdykare och ubåtar, liksom? Det är ju verkligen spetsteknik, så det är ju en aspekt av det. (Intervjuperson 9)

Intresset för den militära tekniken och de militära systemen tycks på så vis också bero på att systemen tenderar att vara *avancerade* och att arbetet med dem utgör en ingenjörsmässig utmaning. För en ingenjör som vill arbeta med avancerad ny teknik framstår Försvarmakten som en attraktiv arbetsgivare.

Det är dock inte endast tekniken och materielen *i sig* som verkar spela roll för intervjupersonernas intresse för att jobba i Försvarmakten. Att få vara *både* ingenjör *och* officer, är något som flera intervjupersoner lyfter fram som en viktig aspekt av att jobba inom just Försvarmakten (och inte, till exempel, inom försvarsindustrin). En intervjuperson uttryckte det som:

[A]tt man får jobba lite mer hands-on, att man får se delen på riktigt. Det är väl lite det som har lockat också... det är lätt... eller det är svårt, snarare, att sitta på ett kontor och försöka bestämma hur [den militära materielen] ska fungera... eller den här farkosten, vad vill man med den här farkosten? Man behöver ju ändå ha informationen om hur den ska användas, på riktigt. Och att få den möjligheten att se, den [militära materielen], in action, eller [den militära farkosten], på riktigt. Att det skulle ge mer förståelse. (Intervjuperson 5)

Intervjupersonerna ger på så vis uttryck för att jobbet som försvarsingenjör innebär att de befinner sig nära, eller i, teknikens tillämpning och att de därför får en sorts helhetsbild av teknikens användning.

5.1.2 Ett meningsfullt jobb

Inom kategorin *Ett meningsfullt jobb* återfinns motiv och drivkrafter som har att göra med att jobbet som försvarsingenjör uppfattas som meningsfullt och viktigt. I vissa fall tycks det meningsfulla uppstå som en kontrast till ett tidigare jobb eller en tidigare arbetslivserfarenhet, som inte upplevdes betyda särskilt mycket. Jobbet som försvarsingenjör uppfattas då som något annorlunda; något som *betyder något* och som är *viktigt* - och, dessutom, *efterfrågat*. Detta illustreras av följande två citat:

Man vill kunna känna sig som en spetskompetens i ett visst område, och kunna leverera i det. Man vill inte sitta med, som jag har gjort tidigare, tio olika projekt samtidigt där man bara gör småsaker, eller fyller i Excel-blad för varje, för då känner man inte riktigt att... det man gör betyder så mycket. (Intervjuperson 3)

[J]ag tror att den viktigaste aspekten var att jag insåg då att jag "nej men, det här är ingenting som jag brinner för". Jag kände att jag måste göra något som känns intressant och viktigt. Jag menar, jag gjorde väl ett ganska bra jobb när jag satt där [på min tidigare arbetsplats] och gjorde mina analyser. Men för egen del, jag hade lika väl kunnat skicka kött fram och tillbaka över en disk, det kändes lite så. Jag hade liksom ingen riktig passion för det, om man säger, insåg jag. (Intervjuperson 9)

I andra fall uttrycker intervjupersonerna en tydlig vilja att arbeta inom just det militära försvaret, ofta mot bakgrund av de senare årens säkerhetspolitiska försämring i Sveriges närområde. Intervjupersonerna har ibland sökt efter vägar att kunna komma in i försvaret, men inte riktigt vetat hur. Att bli försvarsingenjör

framstår här som en sätt att *bidra* till något man uppfattar vara viktigt ur ett samhälleligt perspektiv. Detta perspektiv illustreras av följande två citat:

Jag tyckte ju att Sverige borde ha ett starkare försvar och... då kände jag att jag kan ju inte sitta och tycka det om inte jag... vill göra någon del i det jag också. Jag tycker att det är lite dubbelmoral att säga att någon annan ska vara beredd att riskera... riskera allt för att skydda mig, om inte jag är beredd att göra min del. Det är lätt att, liksom, peka på att någon ska stå där längst ut på linan och vara den som måste göra smutsjobbet, men då ska man faktiskt vara beredd att göra smutsjobbet själv också. Ungefär så. Så jag började ju leta efter en väg att göra någonting. (Intervjuperson 6)

Jag hade lika gärna kunna ha vart kvar på [arbetsplatsen där jag skrev mitt examensarbete], och tyckt att jag gjort lika mycket nytta där. Men [med] just [Försvarsmakten] är det som lockar mig att... alltså, ärligt talat, invasionen i Ukraina. Jag vill inte sitta här hemma i Sverige och inte göra någon nytta, och bara gå till ett *vanligt* företag, om jag får uttrycka mig så... jag vill ändå att mitt jobb ska bidra till något viktigt. (Intervjuperson 5)

En ytterligare aspekt av det militära yrket som lockar är att det arbete man gör är *på riktigt*. En intervjuperson berättar, att just denna aspekt är *"(...) en annan sak som driver (intresset)... det är ju allvar det man håller på med. Det blir ju bokstavligen farligt om det blir fel"*. Att gå i militär uniform innebär dessutom att man blir en del av ett kollektiv, som i sin tur representerar *någonting*. Detta sätt att förhålla sig till den militära yrkesrollen illustreras av följande citat:

Jag känner mig stolt i uniformen. Det är en... något som jag trivs bra i. Det är skönt dels för att man representerar någonting... men också så är det... att man jobbar i ett kollektiv. Det blir så tydligt då på ett sätt att vi jobbar alla mot en sak. (Intervjuperson 8)

5.1.3 En dynamisk arbetsmiljö

Under kategorin *En dynamisk arbetsmiljö* återfinns utsagor som på olika sätt anknyter till arbetet som försvarsingenjör som en källa till variation, utveckling, stimulans, och glädje. Ett återkommande synsätt i intervjupersonernas berättelser handlar om hur de upplever att arbetet som försvarsingenjör skiljer sig från ett vanligt kontorsjobb, eller, som en intervjuperson uttrycker det, *"en klassisk ingenjörssroll"*. Att arbeta inom Försvarsmakten är annorlunda i och med att man då befinner sig *"i gränslandet mellan (...) terrängen och soldaterna som är där, och (...) en civil kontorsmiljö"*. Att få befinna sig i detta gränsland, att inte *"fastna i en ren kontorsmiljö"* och *"bara vara ingenjör"*, framstår som en viktig drivkraft för att söka sig till jobbet som försvarsingenjör, vilket illustreras av följande tre citat:

[J]ag hade märkt att det [tidigare] karriärvalet jag hade gjort medförde ganska mycket stillasittande, och jag är väl, förhållandevis jämfört med andra [personer som läst samma sak som mig], kanske lite mer praktiskt lagd. Tänkte att... man vill kunna utmana sig själv lite också, rent fysiskt, men även mentalt. Inte bara

sitta på samma kontor hela tiden, utan få lite intressantare, krävande uppgifter. Det vill säga, mer stimulerande, om man säger så. (Intervjuperson 3)

[Jag ville] ha ett jobb som kräver att jag är civilingenjör, samtidigt som det inte bara blir det här jobbet, som det lätt kan bli på många arbetsplatser, att man sitter bara och skickar mail och knappar i olika... jag vet inte, SAP-system och Excel och sitter så där... det är klart, det förekommer ju här också, men det finns också en annan sida av det, att jag går ner till [materielsystemet] och ligger där och kryper runt och kollar. Den här balansen av det praktiska och det mer kontorsarbetet, om man säger så. (Intervjuperson 9)

[V]ariation är ju... en sak som jag hoppas på att få i jobbet. Och det känns som att här finns det en väldigt stor möjlighet att få till det. Både variationen mellan miljö, både kontor och ute i terrängen och... jobba med teknik och jobba med människor. Det känns som att det blir variation på två axlar. (Intervjuperson 6)

En annan aspekt av denna omväxling och variation, som intervjupersonerna ser framför sig, är möjligheten att fortsätta lära sig nya saker på jobbet. Flera intervjupersoner delar med sig av sina upplevelser av att tidigt i karriären, utanför Försvarmakten, ha känt att de stannat i utvecklingen på jobbet. En intervjuperson berättar exempelvis hur han såg framför sig en *"dystopisk bild, som jag fick i huvudet, av att sitta kvar på samma kontor i tio år, och aldrig jobba med något annat"*, medan en annan berättar hur han på sin tidigare arbetsplats märkte att *"kollegor som är 20 år äldre än mig (inte) hade växt på något sätt... det var i ungefär samma stadie i livet som jag var"*. Försvarmakten framstår istället som en miljö där det finns stora möjligheter till variation och utveckling i jobbet; en plats där man inte riskerar att *"trampa på samma ställe"*, vilket illustreras av följande citat:

Jag vill ju fortsätta utvecklas. Fortsätta lära mig. [...] Alltså, nu är jag ju intresserad av [ett tekniskt område] och sådär, men, det finns ju många andra saker som också är intressant. Och om det skulle vara i ett annat ämne, så är det ju också att utvecklas. Men jag vill liksom inte sitta på jobbet och göra samma sak varje dag. Jag vill ändå känna att det är lite variation. (Intervjuperson 5)

Att det för närvarande satsas mycket på Sveriges försvar är också något som intervjupersonerna menar har betydelse. En intervjuperson berättar exempelvis om sitt intresseområde, att *"de satsar ju väldigt mycket i den riktningen"* och att han är *"väldigt hoppfull, och det ser ljus ut om man är intresserad av de sakerna"*. En annan intervjuperson är i sin berättelse inne på samma linje när han berättar hur hans syn på en karriär inom försvaret förändrats genom åren:

[F]ör [ett antal år sedan] när jag tog studenten... alltså en försvarskarriär då kändes ju lite grann som att gräva sin egen grav, om du förstår vad jag menar? Medan, det har ju verkligen, från det att jag tog studenten till att jag blev färdig civilingenjör och hunnit jobba lite också, har det ju verkligen svängt [...] Så, det har ju gjorts att det känns som bättre framtidsutsikter att jobba i försvaret. Så, det är ju en viktig del av det också. (Intervjuperson 9)

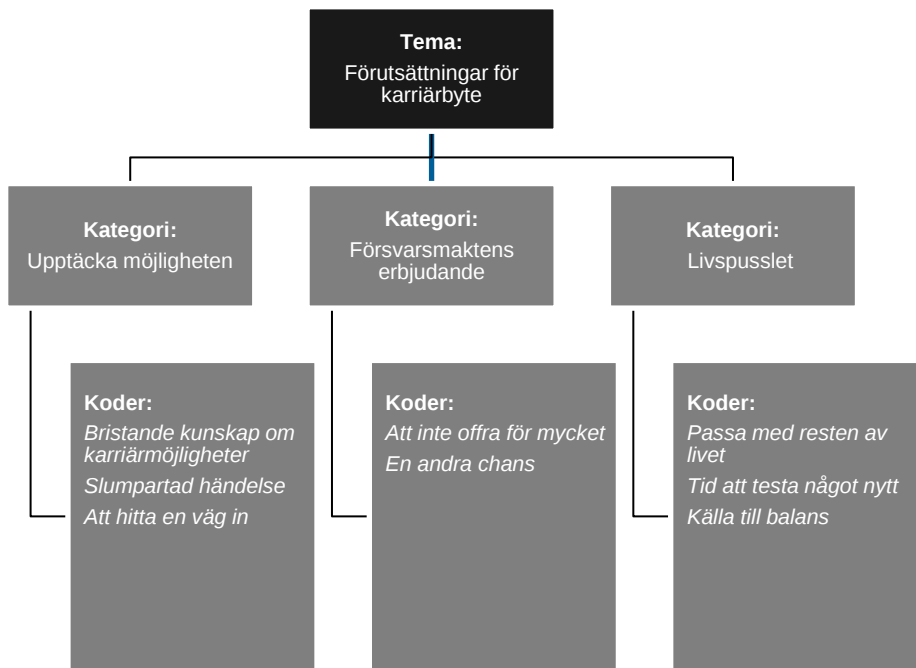
Ytterligare en aspekt av att jobba inom försvaret är hur den dagliga verksamheten i försvaret ibland helt enkelt uppfattas som *rolig* och *kul*. En intervjuperson, som

tidigare tjänstgjort i försvaret som soldat, berättar exempelvis att en av anledningarna att han kommit tillbaka till försvaret som försvarsingenjör är att *"jag tycker att det militära, den militära tjänsten, är rolig. Man vill ju trivas på sin arbetsplats"*. En annan intervjuperson säger att det är *"viktigare att jobba med något jag tycker är kul, än bara med något tråkigt där jag tjänar mer pengar"*. Ytterligare en annan intervjuperson berättar att en central drivkraft för honom, vilket jobb det än gäller, är att det är *"kul på jobbet"* – och för honom är det precis vad Försvarmakten ger honom, i form av upplevelser från den dagliga verksamheten:

Om man kvantifierar det [som är kul på jobbet] så... antal skratt kanske... antal minnen, antal saker som jag berättar om när jag kommer hem och snackar med min (partner) "Idag gjorde jag det här, idag gjorde jag det här". Sådant jag vill dela med mig av, händelser som jag vill dela med mig av. (Intervjuperson 1)

5.2 Förutsättningar för karriärbyte

Intervjupersonerna har i sina berättelser beskrivit andra faktorer och omständigheter som bidrog till att de, givet intresse och motivation, sökte sig till Försvarmakten som försvarsingenjörer. Dessa faktorer och omständigheter kan på så vis ses som förutsättningar att byta karriär och bli försvarsingenjör, utan att för den delen vara den primära drivkraften bakom beslutet. Intervjupersonernas utsagor på detta område har delats upp i tre kategorier: 1) Upptäcka möjligheten, 2) Försvarmaktens erbjudande, och 3) Livspusslet. Figur 2 nedan ger en översikt över vilka kategorier som ingår i temat och hur de hänger ihop på en övergripande nivå. Av figuren framgår också vilka koder som ligger till grund för respektive kategori.

Figur 2. Illustration av temat *Förutsättningar för karriärbyte*, tillsammans med sammanfattande kategorier och underliggande koder.

5.2.1 Upptäcka möjligheten

För att kunna bli försvarsingenjör måste man först veta att karriärmöjligheten existerar. Med kategorin *Upptäcka möjligheten* avses omständigheter som på ett eller annat vis har att göra med det sätt på vilket intervjupersonerna skaffade, eller fick, vetskap om jobbet som försvarsingenjör. En intressant aspekt av intervjupersonernas berättelser är att ingen av dem tycks ha sett framför sig en karriär inom Försvarmakten när de påbörjade sin civilingenjörsutbildning. Flera av intervjupersonerna har förvisso sedan länge varit intresserade av Försvarmaktens verksamhet, men insikten om att det faktiskt *går* att jobba som civilingenjör inom Försvarmakten har i samtliga fall kommit sent under utbildningen, eller när intervjupersonerna redan påbörjat en civil karriär. Detta illustreras av följande två citat:

Jag hade inte ens tänkt tanken om att Försvarmakten har ingenjörer. Det är väldigt självklart, så här i efterhand, nu förstår jag ju. Men där och då, jag hade liksom ingen i familjen eller någonting som jobbar inom Försvarmakten. (Intervjuperson 5)

[D]et hade aldrig uppdragats på det sättet, att man kunde vara civilingenjör *och* anställd i försvaret. Det hade aldrig kommit i kontakt med mig, utan det var väl

mer att man skulle jobba mot försvarsindustrin i så fall, som civilingenjör.
(Intervjuperson 8)

Att intervjupersonerna, trots deras, i vissa fall, vaga uppfattningar om möjligheterna att arbeta som civilingenjör inom försvaret, ändå lyckats navigera sig fram till jobbet som försvarsingenjör kan i vissa fall beskrivas som en slumpartad händelse. Det kan handla om en gammal studiekamrat som tipsar, att en handläggare på Plikt- och provningsverket visar en jobbannons, eller att en handledare för ett examensarbete själv råkar vara försvarsingenjör. I andra fall är det intervjupersonen själv som aktivt söker efter nya möjligheter, men utan att det varit just en militär karriär inom försvaret som man sett framför sig:

Vi ville flytta [...] Och vi började kolla runt efter alternativ. [...] Av en ren händelse så såg jag den här tjänsten till försvarsingenjör på Försvarsmaktens hemsida. Och, jag hade väl kanske egentligen ingen tanke på att byta arbetsgivare [...] Men, jag sökte tjänsten egentligen av ren nyfikenhet. Det var ju en ganska långdragen process att bli anställd, men... ja, det gick vägen.
(Intervjuperson 2)

Det var väl någon gång när jag skrev mitt exjobb, då kom väl den här tankeställaren på riktigt liksom "jaha, va fan ska jag göra efter det här?". Så jag satt och funderade lite. Och så kom jag på såhär "men va fan, Försvarsmakten vill väl ha ingenjörer? De jobbar väl med intressanta saker". Så då loggade jag in på Försvarsmaktens hemsida [...] Jag tänkte inte så mycket mer än så, utan jag skickade in en ansökan och ett CV där. (Intervjuperson 3)

Ytterligare andra intervjupersoner har dock aktivt sökt efter vägar in i försvaret, till exempel genom att återkommande besöka Försvarsmaktens hemsida, för att till slut upptäcka möjligheten att kunna arbeta som försvarsingenjör. När denna möjlighet väl uppdagar sig blir valet självklart – det är, som en intervjuperson uttrycker det, *"en sån chans som inte dyker upp hur som helst"*. Följande citat illustrerar väl dessa känslor, som vissa intervjupersoner har kring att upptäcka en efterlängtd väg in i försvaret:

[Jag] hade nog alltid med det där, den där tanken i bakhuvudet att "Försvarsmakten, det är nog ändå dit jag vill, i slutändan, tror jag". Så då, under min studietid, när jag läste till civilingenjör, var jag ganska ofta inne på Försvarsmaktens hemsida och kollade. Vad kan man jobba med, som civilingenjör? Kan man vara civilt anställd? Kan man vara militärt anställd? Vad finns det? Någonstans halvvägs någonstans råkade jag komma över en annons för [rekrytering av försvarsingenjörer]. Och det spikade ju mitt intresse [...] Då kombinerade man alla intressen som man hade, så det passade ju min målbild perfekt. [...] Det var ju liksom "jag har hittat mitt drömyrke, det är precis det jag vill göra". Så redan där började jag fundera. Hur når jag dit? Vad måste jag göra?
(Intervjuperson 4)

5.2.2 Försvarsmaktens erbjudande

För den som är civilingenjör, men inte officer, innebär jobbet som försvarsingenjör möjligheten att genomgå en förkortad och betald officersutbildning. De som helt

saknar militär utbildning sedan tidigare får dessutom, som ett första steg, genomföra en militär grundkurs. Under kategorin *Försvarsmaktens erbjudande* återfinns utsagor från intervjupersonerna som på olika sätt anknyter till betydelsen av betald och förkortad militär utbildning.

Intervjupersonerna är alla civilingenjörer och har genomgått en fem år lång universitetsutbildning. Vissa av dem hade arbetat och gjort karriär under flera år när de sökte jobbet som försvarsingenjör. Att Försvarsmakten erbjuder en förkortad och betald utbildning, som en del av anställningen som försvarsingenjör, tycks vara en viktig förutsättning för att det ska vara aktuellt att satsa på en karriär inom försvaret. Försvarsmaktens upplägg gör att den uppoffring i termer av tid och pengar som intervjupersonerna behöver göra för att byta karriärspår helt enkelt blir mindre kännbar:

Det var inte för lång uppoffring. [...] För jag hade kunnat tänka mig att bli officer när jag var yngre, men då var det ju liksom tre år på universitet. Och jag hade redan så lång utbildning. (Intervjuperson 2)

Eftersom flera intervjupersoner inte gjort lumpen eller GMU, är möjligheten att kunna göra militär grundkurs också en viktig förutsättning för att byta karriärspår, men också en källa till motivation. Att inte ha gjort lumpen tycks av intervjupersonerna ofta upplevas som ett missat tillfälle och något som man kanske till och med grämer sig över – men här kommer nu ”*en andra chans*”. Detta illustreras av följande två citat:

[D]et hade alltid gäckt mig lite att jag aldrig hade testat någon typ av militär verksamhet eller gjort värnplikt. Jag har alltid varit intresserad av organisationen och tyckt att det kanske var en bra idé, men [det har] inte riktigt passat med livspusslet [...] Och här så kom ju Försvarsmakten med ett erbjudande [...] Så det tyckte jag lät väldigt intressant. (Intervjuperson 2)

Det har... det har alltid varit i bakhuvudet någonstans om att det vore kul att, åtminstone, pröva på. Men, när jag var [yngre] då var det inte värnplikt [...] Så då... då gjorde jag det inte då, men jag har alltid tänkt på det... [...] Jag tycker att det är jättebra att den här vägen in faktiskt finns. Annars hade nog inte jag varit anställd i just Försvarsmakten. Det var ju ändå lite som att jag fick en andra chans att göra GMU. (Intervjuperson 5)

Även de intervjupersoner som aktivt har sökt efter sätt att kunna jobba inom försvaret, tycks vara tveksamma till huruvida de hade valt att satsa på en karriär inom Försvarsmakten, om det inte vore för Försvarsmaktens upplägg på utbildningen. Detta illustreras av följande citat från två intervjupersoner, som båda två uttryckte en stark vilja av att arbeta inom just försvaret:

[I] och med att jag inte gjort värnplikt så är det svårt att göra någonting. Då skulle man ju börja om med en helt ny karriär, från början. Och kasta bort hela den civila, som jag redan var uppe i. Och då kände jag, att det är inte rimligt att offra så mycket av det civila. (Intervjuperson 6)

[J]ag känner så här: jag har pluggat fem år på (ett svenskt universitet), jag har ju pluggat till civilingenjör. Jag vill ju inte *inte* kunna använda den fördelen nu, om

jag ska vidare. Hade det varit så att jag bara hade sökt [utbildningen], utan att ha några särskilda förmåner, då hade det inte varit lika lockande. Så absolut, att jag kunde göra det inom ramen för SOFU, och på kortare tid, gjorde att det absolut var värt det. (Intervjuperson 1)

5.2.3 Livspusslet

En aspekt av intervjupersonernas berättelser är hur deras val att söka sig till Försvarsmakten, och därmed också börja studera på militärhögskolan Karlberg, behövde passa in i deras livssituation. Det behöver, som en intervjuperson uttrycker det, "*passa ihop med resten av livet*". Dessa utsagor återfinns under kategorin *Livspusslet*. En viktig aspekt av intervjupersonernas livssituation är att de är annorlunda än den typiska förstagångsstudenter; de är äldre, och många har bildat familj. Beslutet att söka jobbet som försvarsingenjör påverkar därmed också av relationen till andra människor i ens närhet, vilket illustreras av följande citat:

[N]är man börjar bli mer vuxen så är det mer saker att pussla ihop med det civila livet utanför. Bara att ta ett år i Stockholm är ju... ja... man har ju familj och sådär, så det är ju inte bara att bestämma helt själv. Jag har ju varit beroende av att familjen har varit med på det. (Intervjuperson 6)

Även intervjupersoner som inte har familj tycks ha reflekterat över att jobbet som försvarsingenjör innebär en omställning, som kan svår att kombinera med livet utanför jobbet, när man blir äldre. Detta illustreras av följande citat:

[J]ag [kände] också liten... jag kan ju inte säga press, men... om jag ska göra något väldigt unikt, då måste jag göra det nu innan... ja, man kan ju göra det senare i livet också, men... det är mycket lättare om man gör det nu, med mycket resor och liknande, vilket jag hade fått för mig att det var [skratt]. Då tänkte jag, nu kastar jag mig in på det här nu... om jag gör det nu är det inte lika jobbigt att gå in på högskola igen. (Intervjuperson 7)

Att söka jobbet som försvarsingenjör kan på så vis innebära en stor omställning i livet. Samtidigt tycks ett jobb inom Försvarsmakten, i kontrast till att jobba för andra arbetsgivare, framstå som en möjlighet till balans mellan arbete och fritid, vilket illustreras av följande två citat:

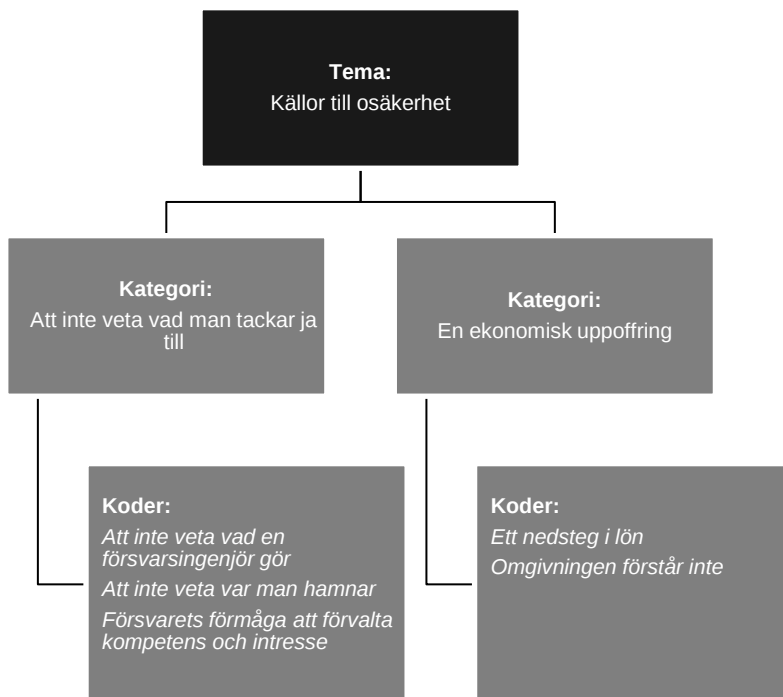
Ser man ur familjeperspektivet så var det ju ganska mycket enklare att gå till försvaret. Där är det lite mer riktlinjer kring arbetstider och att man är mer hemma och jobbar mer specifika tider. (Intervjuperson 8)

Jag tror att det är få andra ställen där du som civilingenjör kan, när klockan är 16:30 så går du hem, oavsett om du är klar eller inte [skratt]. Och jag menar, det hade inte funkat på mitt förra jobb, kan jag ju säga. [...] Så, det kan jag uppskatta. (Intervjuperson 9)

5.3 Källor till osäkerhet

Intervjupersonerna har i sina berättelser beskrivit de källor till osäkerhet som kringgårdade deras beslut att söka sig till Försvarsmakten. Intervjupersonernas

utsagor på detta område har delats upp i två kategorier: 1) Att inte veta vad man tackar ja till, och 2) En ekonomisk uppoffring. Figur 3 nedan ger en översikt över vilka kategorier som ingår i temat och hur de hänger ihop övergripande. Av figuren framgår också vilka koder som ligger till grund för respektive kategori.

Figur 3. Illustration av temat *Källor till osäkerhet*, tillsammans med sammanfattande kategorier och underliggande koder.

5.3.1 Att inte veta vad man tackar ja till

Med kategorin *Att inte veta vad man tackar ja till* avses funderingar och, i vissa fall, oro, kring vad jobbet som försvarsingenjör faktiskt innebär. Intervjupersonerna beskriver alla, på ett eller annat sätt, att osäkerheter kring *vad* jobbet går ut på, eller *var* i Sverige man kommer att hamna, varit något de funderat över när de fattade sitt beslut om att söka anställning som försvarsingenjör. Följande två citat illustrerar väl dessa tankar:

Det som jag var mest, inte orolig, men som jag undrade mest och tvekade mest med att ta jobbet... beskrivningen för vad en försvarsingenjör är, är *otroligt* oklar, man vet inte vad man ska jobba med, *alls*. Och det har varit den största nackdelen med processen så att... det tror jag flera av mina kollegor har tyckt också, att man vet inte riktigt vad man tackar ja till. (Intervjuperson 7)

[S]kulle någon fråga mig idag om "vad gör en försvarsingenjör?", så vet jag fortfarande inte svaret på det. (Intervjuperson 5)

Intervjupersonernas upplevelser av att inte riktigt veta vad man tackade ja till kunde också leda till funderingar och farhågor kring huruvida Försvarsmakten skulle kunna tillgodose yrkesmässiga intressen, och förvalta deras kompetens som ingenjörer:

Det var ju en farhåga jag hade, "jaha, vad kommer min första tjänst bli, kommer man hamna på en stab där men egentligen bara är någon form av glorifierad stabshandläggare?" (Intervjuperson 9)

[J]ag var inte orolig, men jag var fundersam på i fall det fanns... nog med intressanta uppgifter för mig, i mina intresselinjer [...] jag visste inte riktigt om jag skulle kunna förkovra mig och utveckla mig inom de delarna. (Intervjuperson 2)

Samtidigt som intervjupersonerna på så vis ibland uttrycker en slags frustration över att inte riktigt veta vad de gav sig in på, är det inte uppenbart att osäkerheten *alltid* är något entydigt negativt. Det kan också vara en källa till spänning och intresse, vilket illustreras av följande citat:

[D]et har väl vart lite tveksamheter, men det är det nu idag också, ska jag säga. Det är ju just att man vet ju inte vart man hamnar, eller vad jobbet just innebär. Men det är också något jag förlikat mig med, och kanske nästan ser fram emot att det är... det finns många möjligheter och att man inte vet exakt vad, det är väl det som gör det lite spännande också, på något sätt. (Intervjuperson 3)

5.3.2 Att välja bort en välbetald civil karriär

Intervjupersonerna uttrycker att jobbet som försvarsingenjör inneburit en medveten kompromiss när det kommer till lön och andra materiella förmåner. Att valet att gå in i försvaret kommer med ett pris – i form av att man ger upp en mer välbetald civil karriär – tycks vara något som man är medveten kring, och som illustreras av följande två citat:

Och sen, den andra punkten där [som jag funderade kring], den är väl inte fullt så viktig, men det var väl något som jag ändå hade med mig, det var ju hur lönenivåer och så skulle se ut. För det fanns liksom [ingen information] när jag sökte tjänsten [...] Men det är klart, alltså jag kommer ju från privat sektor, då är man ju medveten om att lönenivåerna ligger lägre i staten. Och då får man kanske någonting annat i utbyte mot det, att man får andra förmåner. Och den biten. Det var ju ändå en farhåga man hade. (Intervjuperson 9)

Det var ju ett ganska stort nedsteg i lön, från det jag hade på [mitt tidigare jobb], till att gå den här utbildningen, men det var ju fortfarande nog mycket för att jag skulle känna att det är värt det. Så kan jag ju säga. (Intervjuperson 2)

Samtidigt kan det finnas kvarstående tvivel och oro kring huruvida det val man gjort är det rätta:

Jag skulle säga att det var lite... det var lite blandat [att komma tillbaka till försvaret]. Vissa dagar var det jättekul, jättehäftigt. Andra dagar var det, eftersom det var så oklart, jag vet inte vad jag ger mig in på, så var det "vad

håller jag på med liksom". Kastar bort ett välbetalt jobb, vet inte var jag hamnar i Sverige ens, om jag får bo vart jag vill. (Intervjuperson 7)

Intervjupersonernas tankar kring lönen inom försvaret handlar dock ofta om hur *andra* civilingenjörer antas se på en karriär som försvarsingenjör – att det ekonomiska tappet av att välja försvaret uppfattas som stort. Ett exempel på ett sådant perspektiv återfinns i följande citat:

Jag tror att genomgående, så är det lönen som har varit avskräckande för många [andra civilingenjörer]. Just att jobba statligt. I [min bransch], dessutom, så tror jag att det är lite mer fokus också på att hitta... ja men... högavlönade tjänster eller... nya innovationer att jobba emot och... ja, det är en viss kultur av att byta jobb väldigt snabbt bara för att avancera sin egna karriär. (Intervjuperson 3)

Att jobbet som försvarsingenjör *i andras ögon* inte utgör den naturliga karriärvägen för en civilingenjör, och att det utgör ett slags slöseri med talang och utbildning, är något som flera intervjupersoner berättar kring. I följande citat beskriver en intervjuperson de reaktioner han fick av andra människor, när han berättade om att han skulle bli försvarsingenjör:

Vissa sa "det här är ju jättecoolt, testa på, kör", "skitkul, det där kommer att gynna dig framtiden också om du inte vill göra det i framtiden, det är jättebra". Men kompisarna var mest emot, de tyckte jag var dum i huvudet. [De] tyckte att jag kastade bort ett välbetalt jobb och skulle in i militären... ingen av dem har gjort värnplikt eller liknande. (Intervjuperson 7)

6 Diskussion och slutsats

Många av de försvarsingenjörer som idag arbetar inom försvaret kommer att gå i pension inom de närmaste åren. Samtidigt gör framväxten av nya teknikområden och en allt högre komplexitet i de militära systemen att behovet av teknisk kompetens inom försvaret kommer att öka (Johansson, 2021). För att möta det ökade behovet av försvarsingenjörer måste Försvarsmakten attrahera och vidareutbilda ett betydande antal färdigutbildade civilingenjörer – en yrkesgrupp som redan är starkt efterfrågad på den civila arbetsmarknaden (Statistiska centralbyrån, 2023). För att hantera denna utmaning krävs mer kunskap om vad som motiverar civilingenjörer att söka sig till den militära professionen. Syftet med denna studie var att bidra till en djupare förståelse av varför civilingenjörer väljer att utbilda sig till officerare och arbeta inom försvaret som försvarsingenjörer.

Resultaten pekar på tre huvudsakliga motivationskällor, som var och en ger en djupare insikt i vad som driver civilingenjörer att söka sig till Försvarsmakten. Den första motivationskällan är den militära teknikens attraktionskraft, både genom möjligheten att arbeta med tekniskt avancerade materielsystem och att vara nära teknikens tillämpning som både ingenjör och officer. Den andra motivationskällan är att ett jobb inom försvaret upplevs som meningsfullt och att det ger en möjlighet att bidra till något som är viktigt ur ett samhällsperspektiv. Den tredje motivationskällan är att ett ingenjörsjobb i Försvarsmakten uppfattas som varierande, utvecklande och roligt – något som ofta kontrasteras mot föreställningar om, eller erfarenheter av, ett mer rutinartat och enformigt arbete för ingenjörer i det civila arbetslivet.

Betydelsen av yrkesmässiga motiv gör att försvarsingenjörerna på många vis skiljer sig från de soldater som porträtteras i tidigare svenska studier av motivation för militär tjänstgöring, där äventyret och den personliga upplevelsen ofta står i centrum (Gillberg m.fl., 2021; Hedlund, 2011; Österberg m.fl., 2020). För försvarsingenjörerna är arbetet inom Försvarsmakten i hög grad en fortsättning på ingenjörskarriären, även om det sker i en militär befattning. Att vara både ingenjör och officer innebär samtidigt en möjlighet att befinna sig nära tillämpningen av den militära tekniken och att få en helhetssyn och en djupare förståelse för hur materielen faktiskt används i praktiken. Arbetet som försvarsingenjör skiljer sig därmed också från ett ingenjörsarbete inom exempelvis försvarsindustrin. Resultaten från denna studie bidrar på så vis med ett perspektiv på hur den dubbla professionstillhörigheten kan fungera som en yrkesmässig motivationskälla för ingenjörer som söker sig till Försvarsmakten.

Yrkesmässiga motiv räcker dock inte för att fullt ut förstå försvarsingenjörernas vilja att arbeta inom Försvarsmakten. Beslutet att söka sig till den militära professionen grundar sig ofta i individens sökande efter något meningsfullt, utvecklande och annorlunda. Detta delar försvarsingenjörerna i denna studie med de anställda svenska soldater som beskrivs i Gillberg m.fl. (2021) och Österberg

m.fl. (2020). Försvarsingenjörernas berättelser innehåller på så vis aspekter som känns igen från tidigare svenska studier om motivation för militärt arbete. Samtidigt tycks begreppet *meningsfullt* betyda olika saker för de två grupperna. För de anställda soldaterna är meningsfullheten tätt förknippad med den egna upplevelsen och utmaningen av att tjänstgöra militärt – motivationsinriktningar som kan sägas vara postmoderna utifrån Battistellis (1997) typologi. Även om sådana beskrivningar av den egna motivationen också förekommer hos de försvarsingenjörer som intervjuats i denna studie, verkar meningsfullheten för försvarsingenjörerna snarare handla om känslan av att som ingenjör kunna bidra till något som uppfattas vara viktigt och till nytta för *andra* människor. Denna studie belyser därmed betydelsen av institutionella motivationsfaktorer (Moskos, 1977, 1986) för civila yrkesmänniskor som väljer att söka sig till militära organisationer – samtidigt som det är viktigt att beakta att de senare årens försämrade säkerhetspolitiska läge mycket väl kan ha inneburit att även soldaternas motivation rört sig i denna riktning.

6.1 Betydelse för Försvarsmakten

Resultatet från denna studie bidrar med en ökad förståelse av vad som gör att civilingenjörer väljer att arbeta inom Försvarsmakten. Till viss del kan denna förståelse vara värdefull vid rekryteringsarbetet – samtidigt som det är viktigt att understryka att de försvarsingenjörer som intervjuats inom ramen för denna studie inte nödvändigtvis är representativa för det stora flertalet civilingenjörer på arbetsmarknaden.

Något som är slående är hur viktigt Försvarsmaktens erbjudande om en förkortad och betald militär utbildning är för intervjupersonernas val att söka anställning inom Försvarsmakten. I de allra flesta fall framstår det som en avgörande förutsättning för deras beslut. Utan Försvarsmaktens erbjudande hade de, intresse och nyfikenhet till trots, antagligen fortsatt sina karriärer i det civila arbetslivet. Försvarsmaktens rekryteringsmodell kan därför sägas fungera som en slags *strukturell ram* (se Archer, 2003) för ingenjörernas funderingar om deras möjligheter att kunna jobba i försvaret – inte bara genom att erbjuda ekonomisk kompensation för karriärbyte, men också genom att sända ett tydligt budskap om att civilingenjörer behövs och har en viktig roll att fylla inom det militära försvaret.

Att satsa på en professionell karriär som civilingenjör inom försvaret framstår dock på intet sätt som en del av en medveten och långsiktig plan. Istället måste möjligheten att jobba inom försvaret *upptäckas* – och i många fall görs denna upptäckt en bit in i den civila karriären, utanför försvaret. Att välja Försvarsmakten innebär därför att man också väljer bort en, i många fall, välbetald civil karriär. Det kan också innebära att man behöver kompromissa med familjeliv och livspussel, särskilt då jobbet som försvarsingenjör för många innebär en geografisk flytt eller pendling.

Ett primärt fokus för Försvarsmaktens rekrytering av försvarsingenjörer bör vara att sprida kunskap om karriärvägen. Rekryteringen kan inte utgå från att karriärvägen är känd – ens bland de personer i målgruppen som på förhand har ett stort intresse för att arbeta inom den militära organisationen. I själva verket hade ingen av de försvarsingenjörer som intervjuades inom ramen för denna studie en militär karriär i åtanke när de började läsa till civilingenjörer. Att rekrytera färdiga civilingenjörer, eller studenter som är i slutet av sin civilingenjörsutbildning, medför antagligen betydande utmaningar eftersom Försvarsmakten då måste etablera idén om en militär karriär *efter* att individen redan fattat viktiga beslut om utbildning och jobb. Hade karriären som försvarsingenjör redan från början varit ett välkänt alternativ bland blivande studenter skulle processen antagligen bli smidigare. En möjlighet skulle därför kunna vara att erbjuda officersutbildning i kombination med en teknisk utbildning vid en civil högskola. Och även om de ekonomiska drivkrafterna att söka sig till Försvarsmakten framstår som begränsade, åtminstone bland de försvarsingenjörer som intervjuats inom ramen för denna studie, måste Försvarsmakten beakta att civilingenjörer i vissa fall gör en stor ekonomisk uppoffring när de satsar på en militär karriär. Detta gäller särskilt de civilingenjörer som har en längre civil karriär bakom sig när de söker arbetet som försvarsingenjör. Försvarsmakten bör därför överväga om ingångslönerna för försvarsingenjörer behöver differentieras utifrån den yrkesmässiga erfarenhet som individen har med sig från den civila arbetsmarknaden.

Studiens möjligtvis viktigaste bidrag, ur Försvarsmaktens perspektiv, ligger dock i att ge en inblick i de förhoppningar och viljor som försvarsingenjörerna har kring sina karriärer inom försvaret. En återkommande aspekt, och källa till osäkerhet, är att försvarsingenjörerna ofta tycks ha ganska vaga kunskaper om vad de faktiskt ska göra på jobbet, när de väl är färdiga med den inledande utbildningen. Detta uttrycks ofta som en källa till oro och tveksamhet, men tycks samtidigt vara ett tillfälle för försvarsingenjören att själva skapa sig en bild av framtiden och på så vis fylla sin framtida karriär med innehåll. Intressant är, på så vis, att försvarsingenjörernas *föreställningar* kring vad yrket innebär, och hur dessa föreställningar spelar in i deras motivationsinriktningar, är vad som driver dem att söka.

Huruvida försvarsingenjörernas föreställningar överlever mötet med verkligheten i Försvarsmakten utgör samtidigt en avsevärd risk för Försvarsmakten, när det kommer till organisationens förmåga att behålla och motivera personal. Försvarsmakten behöver här beakta att försvarsingenjörerna, i högre utsträckning än andra kategorier av militär personal, genom sin civila utbildning representerar en tillgång med ett betydande inslag av generellt humankapital – alltså färdigheter, kunskaper och kompetenser som är användbara även *utanför* försvaret (se Becker, 2009). Därför är försvarsingenjörer förmodligen också mer benägna än andra militära personalkategorier att söka sig tillbaka till den civila arbetsmarknaden, om deras förhoppningar om den militära karriären inte motsvarar utfallet.

Försvarmakten måste förvalta sina försvarsingenjörer med en tydlig idé om hur deras intressen, förhoppningar, och motivation ska kunna mötas av den militära organisationen. Utifrån studiens resultat är det uppenbart att många intervjupersoner ”chansar” när de satsar på den militära karriären. Den typiska civilingenjören är dock antagligen inte beredd att lämna en civil karriär på vaga premisser – Försvarmakten måste säkerställa att karriären som försvarsingenjör framstår som så tydlig att ingenjörerna faktiskt vet vad de tackar ja till. Resurskrävande rekryterings- och utbildningsinsatser riskerar annars att gå förlorade, när en desillusionerad ingenjör lämnar tidigt i den militära karriären. Utifrån studiens resultat är det också tydligt att den vaga bilden av den framtida karriären ofta kvarstår efter att försvarsingenjörerna kommit in i organisationen och börjat jobba. För vissa upplevs detta som en del av en variationsrik och spännande tillvaro, medan det för andra skapar en oro över att inte kunna utvecklas som ingenjörer och kanske, som en intervjuperson uttryckte det, sluta som en *”glorifierad stabs-handläggare”*. Förhoppningsvis innebär insikterna från denna studie att den militära organisationen bättre kan förvalta och karriärutveckla sina nyblivna försvarsingenjörer.

6.2 Slutsats

Denna studie bidrar med ny och fördjupad kunskap om varför civilingenjörer väljer att söka sig till Försvarmakten. Den övergripande slutsatsen är att både yrkesmässiga och institutionella motivationsinriktningar är viktiga för att förstå försvarsingenjörernas beslut att arbeta i Försvarmakten. Försvarsingenjörerna har stora förhoppningar om att Försvarmakten ska kunna erbjuda dem en karriär och ett sammanhang som gör att de kan utvecklas och utmanas, både som ingenjörer och samhällsmedborgare, i en dynamisk och omväxlande miljö – som i mångt och mycket uppfattas vara kontorsjobbets motpol. Samtidigt har de i många fall endast vaga uppfattningar om vad jobbet som försvarsingenjör faktiskt innebär när de väljer att satsa på den militära karriären.

Hur försvarsingenjörernas förväntningar står sig i mötet med verkligheten inom Försvarmakten är därför en fråga som både Försvarmakten och framtida forskning bör lägga stor vikt vid att följa upp. Framtida studier bör också undersöka hur civilingenjörer utanför Försvarmakten uppfattar en karriär som försvarsingenjör, och kanske också undersöka vilka insatser som är effektiva för att underlätta rekryteringen av försvarsingenjörer. Sådana studier kan med fördel sträva efter att med kvantitativa metoder belysa ämnesområdet – och denna studies resultat kan då fungera som en utgångspunkt för vilka perspektiv som är värda att fokusera på.

7 Referenser

Alvinus, A., Borglund, A., & Larsson, G. (2023). *Tematisk analys: Din handbok till fascinerande vetenskap*. Studentlitteratur.

Archer, M. S. (2003). *Structure, agency and the internal conversation*. Cambridge University Press.

Battistelli, F. (1997). Peacekeeping and the postmodern soldier. *Armed Forces & Society*, 23(3), 467–484.

Becker, G. S. (2009). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education*. University of Chicago press.

Bergman, D. (2022). *Stridens psykologi: Konsten att döda och överleva*. Studentlitteratur.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Gillberg, G., Kadefors, R., Holmer, J., & Östebo, A. (2021). Meaningfulness and coherence? Experiences among young soldiers in the Swedish armed forces. *Nordic Journal of Working Life Studies*, 11(3).

Hallin, A., & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. Studentlitteratur.

Hedlund, E. (2011). What Motivates Swedish Soldiers to Participate in Peacekeeping Missions: Research Note. *Armed Forces & Society*, 37(1), 180–190. <https://doi.org/10.1177/0095327X10372597>

Johansson, M. (2021). *Teknikutvecklingens påverkan på militär personalförsörjning* (FOI-rapport 5089). Totalförsvarets forskningsinstitut.

Kernic, F., & Tawaefi, T. (2010). DEN MILITÄRA PROFESSIONEN – INSTITUTION ELLER YRKE? I *MILITÄRSOCIOLOGI - en introduktion*. Försvarshögskolan (FHS).

Kvale, S. (1983). The qualitative research interview. *Journal of phenomenological psychology*, 14(1–2), 171–196.

Kvale, S., Brinkmann, S., & Torhell, S.-E. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Ledberg, S. (2019). *Officeren, staten och samhället: Ett professionsperspektiv*. Nordic Academic Press.

Lougui, M. (2024). *Following the Stream of Digitalisation. Text mining the Swedish Armed Forces' job advertisements over the period 2006-2021*. (FOI-R--5547--SE). Totalförsvarets forskningsinstitut.

- Lyk-Jensen, S. V., & Glad, A. (2018). Why do they serve? Changes and differences in motives of Danish soldiers deployed to peace-keeping and peace-enforcing missions. *Defence and Peace Economics*, 29(3), 312–334. <https://doi.org/10.1080/10242694.2016.1200220>
- Maguire, M., & Delahunt, B. (2017). Doing a thematic analysis: A practical, step-by-step guide for learning and teaching scholars. *All Ireland journal of higher education*, 9(3).
- Moskos, C. C. (1977). From institution to occupation: Trends in military organization. *Armed forces & society*, 4(1), 41–50.
- Moskos, C. C. (1986). Institutional/occupational trends in armed forces: An update. *Armed Forces & Society*, 12(3), 377–382.
- Naeem, M., Ozuem, W., Howell, K., & Ranfagni, S. (2023). A step-by-step process of thematic analysis to develop a conceptual model in qualitative research. *International Journal of Qualitative Methods*, 22, 16094069231205789.
- Segal, D. R. (1986). Measuring the institutional/occupational change thesis. *Armed Forces & Society*, 12(3), 351–375.
- Segal, D. R., Lynch, B. A., & Blair, J. D. (1979). The changing American Soldier: Work-related attitudes of US Army personnel in World War II and the 1970s. *American Journal of Sociology*, 85(1), 95–108.
- Stahl, M. J., McNichols, C. W., & Manley, T. R. (1980). An Empirical Examination of the Moskos Institution-Occupation Model. *Armed Forces & Society*, 6(2), 257–269.
- Statistiska centralbyrån. (2023). *Brist på utbildade inom vård och teknik*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/utbildning-och-forskning/analyser-och-prognoser-om-utbildning-och-arbetsmarknad/arbetskraftsbarometern/pong/statistiknyhet/arbetskraftsbarometer-n-2023/>
- Taylor, J. K., Clerkin, R. M., Ngaruiya, K. M., & Velez, A.-L. K. (2015). An exploratory study of public service motivation and the institutional–occupational model of the military. *Armed Forces & Society*, 41(1), 142–162.
- Yin, R. K. (2015). *Qualitative research from start to finish*. Guilford publications.
- Österberg, J., Nilsson, J., & Hellum, N. (2020). The motivation to serve in the military among Swedish and Norwegian soldiers. A comparative study. *Journal of Defense Resources Management*, 11(1), 30–42.

Bilaga 1: Forskningsinformation

Civilingenjörer i militär uniform - En kvalitativ studie om motivation bland försvarsingenjörer

Information till forskningspersoner

Vi vänder oss till dig som är försvarsingenjör och vill fråga dig om du vill delta i ett forskningsprojekt. I det här dokumentet får du information om projektet och om vad det innebär att delta.

Vad är det för ett projekt och varför vill vi att du ska delta?

Under de kommande åren kommer Försvarsmakten att behöva anställa fler medarbetare med civilingenjörsutbildning. Samtidigt finns det få studier om varför ingenjörer väljer att arbeta inom Försvarsmakten. Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, arbetar därför med ett forskningsprojekt med fokus på hur civilingenjörer tänker och resonerar kring en karriär inom Försvarsmakten. För att öka kunskapen och förståelsen inom detta område söker vi nu försvarsingenjörer som vill delta i en intervjustudie.

Forskningshuvudman för projektet är Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI. Med forskningshuvudman menas den organisation som är ansvarig för projektet. Forskningen är godkänd av Etikprövningsmyndigheten, diarienummer för prövningen hos Etikprövningsmyndigheten är 2024-01081-01.

Hur går projektet till?

Din medverkan i studien innebär att du blir intervjuad av en forskare från FOI. Under intervjun kommer du att få frågor om vad du tycker är viktigt i arbetslivet och varför du valde att söka dig till Försvarsmakten. Intervjun kommer att ha karaktären av ett samtal mellan dig och forskaren, och givetvis är det upp till dig själv hur mycket du vill dela med dig av dina tankar och synpunkter.

Intervjun kommer att genomföras digitalt och vid ett tillfälle som vi bestämmer gemensamt. Intervjun kommer att pågå i cirka en timme.

Vad händer med dina uppgifter?

Projektet kommer att samla in och registrera information om dig. För att inte missa några av dina kommentarer, och för att underlätta analysarbetet, kommer vi att spela in ljudet från intervjun. Ljudupptagningen syftar enbart till att vara ett stöd när vi för över intervjun till text. När överföringen till text är färdig kommer ljudupptagningen att raderas. I den transkriberade texten som sparas kommer ett fiktivt namn att användas istället för ditt riktiga namn. Det kommer i efterhand

FOI

Totalförsvarets forskningsinstitut

Postadress

Besöksadress

Telefon

Fax

registrator@foi.se

www.foi.se

inte att gå att koppla ihop ditt riktiga namn med det fiktiva namnet. Någon särskild kodnyckel kommer inte att upprättas.

Intervjun kommer att ligga till grund för en rapport som ges ut av FOI. Inga uppgifter kommer att kunna spåras till dig som enskild individ i presentationen av resultatet.

Dina uppgifter och dina svar kommer att behandlas så att inte obehöriga kan ta del av dem. FOI har stor erfarenhet att hantera skyddsvärd information, vilket bland annat innebär att digital data förvaras i krypterad form och att säkerhetsskåp används. FOI:s anläggningar är även ett skyddsobjekt, vilket medför hög säkerhet utom och inom byggnader. Efter att forskningsprojektet har avslutats kommer information att arkiveras och gallras enligt FOI:s regler för bevarande och gallring av handlingar.

Hur får du information om resultatet av projektet?

Resultaten från intervjustudien kommer att publiceras i en vetenskaplig rapport som ges ut av FOI. Rapporten kommer att kunna laddas ner på FOI:s hemsida.

Försäkring och ersättning

Om du är anställd inom Försvarsmakten kan intervjun genomföras inom ramen för din tjänst. Därmed gäller Försvarsmaktens arbetsgivaransvar och anställningsvillkor.

Forskningsprojektet betalar ingen ersättning för förlorad arbetstid eller andra eventuella utgifter som är kopplade till deltagandet.

Deltagandet är frivilligt

Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta deltagandet. Om du väljer att inte delta eller vill avbryta ditt deltagande behöver du inte uppge varför.

Ansvariga för projektet

Ansvarig forskare för forskningsprojektet är Peter Bäckström (Fil. Dr), som kan nås på 072-2203 157 eller peter.backstrom@foi.se. Ansvarig chef vid FOI är Ulf Jonsson, som kan nås på 073-1512 627 eller ulf.a.jonsson@foi.se.

Bilaga 2: Intervjuguide

Civilingenjörer i uniform - En undersökning om militär motivation hos försvarsingenjörer

Intervjuguide

Information och samtycke

Informera intervjupersonen muntligt och skriftligt om:

- den övergripande planen för forskningen
- syftet med forskningen
- de metoder som kommer att användas
- de följder och risker som forskningen kan medföra
- vem som är forskningshuvudman
- att deltagande i forskningen är frivilligt
- deltagarnas rätt att när som helst avbryta sin medverkan

Berätta om att ljudupptagning kommer att ske. Efter transkriberingen kommer ljudupptagningen att raderas – om några personuppgifter (namn) eller annan identifierande information förekommer på ljudupptagningen kommer dessa inte att transkriberas.

Berätta om hur intervjun är tänkt att fungera och vilka sorts frågor som kommer att ställas. Fråga intervjupersonen om han eller hon har några funderingar eller frågor innan intervjun börjar.

Inhämta muntligt eller skriftligt samtycke från intervjupersonen.

Intervju

Ett grundläggande tema som ska genomsyra hela intervjun, och som kan användas för att sätta ramarna för samtalet är: *Berätta om hur det gick till när du hamnade i Försvarsmakten!*

Intervjupersonens bakgrund och nuvarande arbete

1. Be intervjupersonen att introducera sig själv och berätta lite om sin bakgrund.
2. Be intervjupersonen att berätta om sitt nuvarande arbete i Försvarsmakten. Hur länge har han eller hon arbetat i Försvarsmakten? Var jobbar intervjupersonen? Vad går intervjupersonens arbete ut på?

Hur det gick till när intervjupersonen sökte sig till Försvarsmakten

1. Be intervjupersonen att berätta om hur det gick till när han eller hon hamnade i försvaret. Gärna i en kronologisk berättelse – från början till

FOI

Totalförsvarets forskningsinstitut

Postadress

Besöksadress

Telefon

Fax

registrator@foi.se

www.foi.se

slut. Prata om processen som ledde fram till att han eller hon nu arbetar i Försvarsmakten.

2. När insåg intervjupersonen att denne ville söka dig till försvaret? När väcktes intresset? Hade intervjupersonen tankar på arbetet som försvarsingenjör redan när han eller hon läste på civilingenjörsutbildningen? Finns det någon särskild händelse som var avgörande för beslutet?
3. Har intervjupersonen några tidigare kopplingar till Försvarsmakten? Värnplikt, GMU, eller familjemedlemmar som arbetat inom försvaret?

Intervjupersonens motivation i arbetslivet

1. Prata om vad det är som lockar med en karriär inom just Försvarsmakten. Be intervjupersonen att tänka tillbaka på sitt beslut att söka sig till Försvarsmakten, var det något särskilt med jobbet som försvarsingenjör som väckte intresse? På vilket sätt skiljer sig jobbet som försvarsingenjör från jobbet som civilingenjör någon annan stans? Försök beröra betydelsen av att en försvarsingenjör är *både* officer *och* ingenjör. Hur känns det för intervjupersonen att bära militär uniform på jobbet?
2. Be intervjupersonen att tänka på sitt nuvarande arbete eller utbildning i Försvarsmakten. Fråga om jobbet är vad han eller hon tänkte att det skulle vara? Har det varit några överraskningar? Är han eller hon nöjd med sitt val?
3. Be intervjupersonen att berätta om hur han eller hon ser på sin framtida karriär som försvarsingenjör. Vad hoppas han eller hon på? Vad hoppas han eller hon inte på? Om vi skulle ses igen om 10 år, vad hoppas intervjupersonen att denne arbetar med då?
4. Prata om vad som är viktigt i ett jobb. Be intervjupersonen att reflektera över om det finns något särskilt som han eller hon absolut inte vill vara utan i ett jobb. Om intervjupersonen inte arbetat inom försvaret, vad tror han eller hon att han eller hon hade gjort istället?

Intervjupersonens tankar om yrkets attraktivitet

1. Fråga intervjupersonen om han eller hon hade några farhågor, eller någon oro, kring sitt beslut att blir försvarsingenjör. Var det alltid en självklarhet att söka, eller fanns det någon tveksamhet eller funderingar? Är det någon särskild information som intervjupersonen önskar att denne hade haft innan denne bestämde dig för att söka jobbet som försvarsingenjör?
2. Prata om hur andra människor ser på intervjupersonens karriärval. Vad tyckte andra människor, i intervjupersonens närhet, om intervjupersonens beslut? Studiekamrater? Familj och vänner?
3. Prata om vad intervjupersonen tror att andra civilingenjörer tänker om Försvarsmakten som arbetsgivare. Framstår yrket som försvarsingenjör som attraktivt? Varför, varför inte? Finns det något som Försvarsmakten,

som arbetsgivare, skulle kunna göra för att göra yrket som försvarsingenjör mer attraktivt för civilingenjörer? Är Försvarsmaktens erbjudande attraktivt?

Avslutning

Avsluta intervjun med att summera diskussionerna och ge intervjupersonen tillfälle att berätta om den överensstämmer med deras upplevelse av det som sagts eller inte. Är det något han eller hon vill förtydliga?

Fråga intervjupersonen om han eller hon har några sista reflektioner eller inspel. Fråga också intervjupersonen om han eller hon har några andra frågor innan intervjun avslutas.

Tacka för att intervjupersonen bidrog med sin berättelse och sina reflektioner. Informera intervjupersonen om hur han eller hon kommer i kontakt med projektansvarig och hur han eller hon kan ta del av resultaten från forskningsprojektet.

